

Adroddiad i'r	Cabinet
Dyddiad y cyfarfod	16 Chwefror 2020
Aelod Arweiniol/Swyddog	Y Cynghorydd Richard Mainon
	Alan Smith, Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio
Awdur yr adroddiad	Emma Jones – Gweinyddwr Perfformiad a Systemau Rhaglenni
Teitl	Adolygu'r Polisi Enwi a Rhifo Strydoedd

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

1.1. Newidiadau i Bolisi Enwi a Rhifo Strydoedd Sir Ddinbych.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

2.1. Gofynnodd y Pwyllgor Craffu am adolygiad o bolisi presennol y Cyngor, yn sgil pryderon nad yw'n adlewyrchu Polisi Iaith Gymraeg y Cyngor yn iawn. Ystyriwyd y pryderon hyn ac mae newidiadau wedi'u gwneud i'r polisi.

3. Beth yw'r Argymhellion?

- 3.1. Bod yr holl strydoedd newydd yn cael eu henwi yn Gymraeg yn unig;
- 3.2. Bod y dewis i enwi strydoedd ar ôl unigolion yn cael ei dynnu o'r polisi;
- 3.3. Bod y Cabinet yn cymeradwyo'r newidiadau hyn.

4. Manylion yr Adroddiad

Cyflwynwyd Polisi Enwi a Rhifo Strydoedd cyfredol y Cyngor i Bwyllgor Craffu Perfformiad ym mis Mawrth 2019. Yr adborth a gafwyd gan y pwyllgor oedd bod angen adolygu'r polisi'n drwyadl, yn enwedig mewn perthynas â'r iaith Gymraeg. Argymhellwyd y dylid cyflwyno'r polisi i Bwyllgor Llywio'r Gymraeg y Cyngor.

Aeth y polisi ger bron Pwyllgor Llywio'r Gymraeg ym mis Gorffennaf 2019. Roedd eu hadborth yn debyg iawn i'r Pwyllgor Craffu: bod angen edrych ar y polisi'n fanwl ac y gall tynnu "Y/Yr" o enw stryd gael effaith niweidiol ar enw Cymraeg y stryd.

Ymgynghorwyd â Swyddog Iaith y Cyngor, Manon Celyn. Cytunodd i ddarllen y polisi yn Gymraeg a Saesneg ac amlygu unrhyw beth nad oedd yn cyd-fynd â'r Polisi Iaith neu Safonau Iaith y Cyngor. Atebodd gan ddweud, ar wahân i'r enghraifft a oedd eisoes wedi'i hamlygu, nad oedd yn ymddangos bod unrhyw beth arall yn codi o ran y Gymraeg.

I gasglu mwy o farn ar gyfer yr adolygiad, gofynnwyd i Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg ystyried polisi'r Cyngor. Atebodd Eleri James i ddweud bod y Comisiwn yn canolbwyntio yn bennaf ar enwau aneddiadau a'i fod yn gyfrifol am gynghori ar enwau safonol trefi a phentrefi yng Nghymru.

Fodd bynnag, roeddwn i wedi gofyn ynglŷn ag ailenwi strydoedd Saesneg yn strydoedd gydag enwau Cymraeg/Saesneg. Bu iddi nodi rhai o'r egwyddorion y maent hwy yn eu dilyn a dywedodd fod y seithfed egwyddor yn cynghori yn erbyn cyfieithu enwau lleoedd yn llythrennol neu'n fympwyol oni bai fod tystiolaeth gref bod y ffurf wedi'i mabwysiadu i raddau helaeth gan y gymuned ac wedi ennill ei phlwyf. Dywedodd hefyd fod risgiau ynghlwm â chyfieithu'n union, o ran colli neu gamddechongli ystyr gwreiddiol ac arwyddocâd hanesyddol yr enw. Ni fyddai chwaith yn annog cyfieithu enwau strydoedd sydd yn Gymraeg yn unig ar hyn o bryd. Roedd wedi cynnwys copi o lythyr yr oedd y Comisiynydd wedi'i anfon at Gyngor Dinas Caerdydd wrth iddynt gyhoeddi polisi enwi a rhifo strydoedd newydd. Bu i'r Comisiynydd eu llongyfarch ar eu bwriad i roi enwau Cymraeg yn unig ar strydoedd mewn datblygiadau newydd ac roedd yn eu hannog yn eu gwaith o geisio cryfhau cysylltiadau hanesyddol â diwylliannol â'r Gymraeg trwy wneud hyn. Mae'r rhain yn ymddangos yn egwyddorion pwysig ac argymhellir eu bod yn cael eu cynnwys ym mholisi'r Cyngor.

Roedd y Pwyllgor Craffu hefyd wedi sôn am y gallu i enwi strydoedd ar ôl unigolion pan fo achos cryf dros wneud hynny. Cyfeiriwyd yn benodol at y datblygiad diweddar yn y Rhyl. Mae'r enghraifft hon unwaith eto yn codi pryderon ynghylch yr egwyddor gyffredinol o enwi strydoedd ar ôl pobl, yn enwedig pan fo angen newid enwau strydoedd yn sgil hanes pobl yn dod i'r amlwg. Er nad yw'r enghraifft uchod, yn amlwg, o natur felly, byddai'n syniad da osgoi'r posibilrwydd yn y dyfodol. Dyma ail argymhelliad yr adolygiad: nad ydym yn enwi caniatáu strydoedd ar ôl pobl mwyach.

Ar ôl cynnal adolygiad llawn o'r polisi, argymhellir y newidiadau hyn.

1. Bod yr holl strydoedd newydd yn cael eu henwi yn Gymraeg yn unig;
2. Bod y dewis i enwi strydoedd ar ôl unigolion yn cael ei dynnu o'r polisi;

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

5.1. Amherthnasol.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

6.1. Dim costau ychwanegol.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?

7.1. Mae'r adolygiad o'r polisi wedi amlygu rhai newidiadau sydd angen eu gwneud.

Mae asesu'r effaith ar les wedi dangos y bydd effaith gadarnhaol ar y Gymraeg a diwylliant Cymru gan y bydd angen i enwau strydoedd fod yn berthnasol i'r ardal ac, os newidir y polisi, yn Gymraeg yn unig. Nid oes angen unrhyw asesiad o effaith arall.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

8.1. Pwyllgor Craffu, Pwyllgor Llywio'r Gymraeg, Swyddog Iaith y Cyngor a Chomisiynydd y Gymraeg.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

9.1. Amherthnasol.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

10.1. Os nad yw Polisi Enwi a Rhifo Strydoedd y Cyngor yn adlewyrchu ein Polisi Iaith yn iawn, neu os nad yw ei ddarpariaethau'n adlewyrchu pryderon cymunedol, yna fe all ddwyn enw drwg ar y Cyngor.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

11.1. Deddf Llywodraeth Leol 1972.